

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-08-15
meddelad i
Växjö

Mål nr M 375-01

D4
URSPRUNG DELDOM
2003-06-12 (M 375-01)
NIL

SÖKANDE
NCC Roads AB
405 14 Göteborg

Ombud: Advokat Tove Andersson
Wistrand Advokatbyrå, Göteborg
Box 11920
404 39 Göteborg

SAKEN

Tillstånd till bortledning av grundvatten på fastigheterna Hardeberg 2:32 och 3:3 samt Sandby 1:13 och 19:9, Lunds kommun, Skåne län; nu fråga om slutliga villkor avseende skadeförebyggande åtgärder för Natura 2000-området Måryd-Hällestad

Avrinningsområde: 92 SWEREF 99 N: 6173496 E: 396373

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslutar prövotiden för undersökningar och utredningar avseende skadeförebyggande åtgärder för Natura 2000-området Måryd-Hällestad och föreskriver nedanstående ytterligare villkor för det tillstånd som meddelats i miljödomstolens deldom den 12 juni 2003 avseende bortledning av grundvatten på fastigheterna Hardeberga 2:32, och 3:3 samt Sandby 1:13 och 19:9, Lunds kommun.

7. Bolaget ska vidta följande skyddsåtgärder;

- genom finjustering av återpumpningen av vatten till Måryd-Hällestad samt genom manuell slåtter och mindre rensningsarbeten i dikessystemen tillse att skyddsvärda vegetationssamhällen bevaras och utvecklas,
- följa upp vegetationsutvecklingen inom Natura 2000-området Måryd-Hällestad inom ramen för fortsatt kontrollprogram samt vidta erforderliga åtgärder för vegetationsutvecklingen.

Dok.Id 248329

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: MMD.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-12:00 13:00-16:30

Samtliga åtgärder ska utföras i samråd med länsstyrelsen samt berörd markägare och den som ansvarar för förvaltningen av naturreservatet.

Delegation

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till Länsstyrelsen i Skåne län att:

- bestämma tidpunkt för slåtter och rensning inom Natura 2000-området,
- bestämma rensningsdjup m.m. för de rensningsarbeten som omfattas av villkor 7 ovan.
- samt i övrigt besluta om ytterligare villkor för att uppnå ett optimalt vattenhanteringsystem inom Natura 2000-området Måryd-Hällestad.

Tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken

Mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för utförande av de skyddsåtgärder inom Natura 2000 området Måryd-Hällestad som omfattas av denna dom.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen avvisar Lunds Naturskyddsförenings yrkande att gällande tillstånd för bortledning av grundvatten, meddelat den 12 juni 2003, ska återkallas.

Mark- och miljödomstolen avslår Lunds Naturskyddsförenings yrkande om inhämtande av förhandsavgörande från EU-domstolen.

BAKGRUND OCH TIDIGARE BESLUT

Miljödomstolen lagligförklarade i deldom 2003-06-12 nuvarande anläggningar för bortledning av grundvatten (pumpanläggning m.m.) samt lämnade NCC Road AB tillstånd med stöd av 11 kap. miljöbalken till bortledning av grundvatten på fastigheterna Hardeberga 2:32 och 3:3, Sandby 1:13 och 19:9 i Lunds kommun intill en årlig mängd av högst 700 000 m³. Tillståndet gäller endast i samband med brytning av berg. Miljödomstolen har samtidigt, med stöd av 22 kap. 27 § miljöbalken, skjutit upp avgörandet av vilka villkor som ska gälla avseende skadeförebyggande åtgärder för Natura 2000-området Måryd-Hällestad samt ålagt sökanden att genomföra de utredningar mm som krävs. Sökanden skall till miljödomstolen lämna förslag till åtgärder senast fem år efter lagkraftvunnen dom. Utformning av de undersökningar och utredningar som krävs ska ske i samråd med Länsstyrelsen. Kommer inte sökanden och Länsstyrelsen överens om omfattning och utförande av de undersökningar och utredningar som ska utföras får frågan hänskjutas till miljödomstolen för avgörande.

Miljödomstolens dom har, efter överklagande till Miljööverdomstolen, vunnit laga kraft den 28 september 2004. Den i miljödomstolens dom angivna provotidsutredningen redovisades till miljödomstolen den 23 september 2009.

Till följd av de åtgärdsförslag som presenterades i utförd utredning hemställde Bolaget om förlängd provotid för att fortsätta med sin undersökning enligt de lämnade rekommendationerna. Bolaget åtog sig att under den fortsatta provotiden inte upphöra med den pågående återpumpningen av vatten till Måryd-Hällestad.

Miljödomstolen föreskrev genom deldom den 22 september 2010 om förlängd provotid till den 31 december 2012, förordnade att det fortsatta arbetet skulle ske med beaktande av de synpunkter som framförts av miljönämnden i Lunds kommun respektive av länsstyrelsen samt att kontrollprogram skulle upprättas av Bolaget och godkännas av länsstyrelsen.

Den 13 december 2007 meddelade miljöprövningsdelegationen Bolaget tillstånd för fortsatt och utvidgad bergtäktverksamhet t.o.m. den 31 december 2028. Miljödomstolen vid Växjö tingsrätt justerade genom dom den 26 mars 2009 i mål nr M 158-08 utformningen av två villkor (buller och arbetstider) i tillståndet.

NCC Roads AB, bolaget, har den 27 december 2012 till Växjö tingsrätt, mark- och miljödomstolen, ingivit provotidsredovisning bestående av dels analys och utvärdering åren 2006 – 2012 av kontrollprogram, dels nytt kontrollprogram för uppföljning av vegetationsutvecklingen inom Natura 2000-området Måryd-Hällestad, dels PM ang. möjligheter till återskapande av källkärr inom Måryds naturesservat.

YRKANDE M.M.

Bolaget yrkar att provotiden avslutas och att mark- och miljödomstolen föreskriver

- att bolaget ska vidta skyddsåtgärder enligt vad som anges i avsnitt "skyddsåtgärder" i prøvotidsredovisningen med tillägget att nämnda rensningsarbete ska utföras manuellt samt att återpumpningen av vattnet till Måryd-Hällestad ytterligare ska finjusteras genom närmare reglering av mängden vatten upp från tåkten respektive mängden ut från övre utjämningsmagasinet. Tillagda åtgärder ska utföras i samråd med länsstyrelsen
- uppföljning av vegetationsutvecklingen inom Natura 2000-området Måryd-Hällestad inom ramen för fortsatt kontrollprogram ska utföras enligt vad som föreslagits i till prøvotidsredovisningen bifogad utredning

PRÖVOTIDSUTREDNINGEN

Bolaget har med hjälp av Pro Natura utarbetat ett kontrollprogram för uppföljning av vegetationsutvecklingen inom Natura 2000-området Måryd-Hällestad, beläget öster om täktområdet. Pro Natura har därefter utfört undersökningar i Måryd-Hällestad inom ramen för framtaget kontrollprogram under 2011 – 2012. Arbetet har redovisats i en rapport. Av rapporten framgår sammanfattningsvis följande.

Resultat

Av utförda utredningar kan följande konstateras. Som framgår av resultaten har inga generella, övergripande effekter från täktverksamheten kunnat detekteras på vegetationen inom fyra av delområdena; 1, 2, 4 och 6. Några skyddsåtgärder föreslås i utredningen därför inte för de områdena.

För de naturvärdesmässiga kvaliteterna i bäckmiljöer och dammar bedöms att tillförseln av vatten säkert varit av allra största betydelse. När det gäller vegetationen i de undersökta våtmarkerna (delområde 3 och 5) har emellertid vissa förändringar kunnat detekteras, som av allt att döma beror på tillförsel av för mycket vatten. I de våtmarker som påverkas av utgående vatten har den jämna och goda tillgången på lugnt strömmande vatten lett till att vissa växtarter har gynnats på bekostnad av mer konkurrenssvaga arter. Att betetrycket under den undersökta perioden 2006-2012 gradvis verkar ha minskat en del i våtmarksytorna bedöms sannolikt ha förstärkt dessa effekter. För att anpassa situationen på sätt som säkerställer en jämn tillgång på vatten till bäckmiljöer och dammar nedströms våtmarkerna samtidigt som våtmarkerna i mindre utsträckning påverkas av det jämna flödet föreslås i utredningen skyddsåtgärder.

Skyddsåtgärder

Vatten som pumpas ut från tåkten rinner idag genom våtmarkerna i relativt grunda diken. Från dessa diken svämmer vatten ut över betydande delar av våtmarkerna som på så sätt står under vatten under relativt långa perioder. För att reducera det utpumpade vattnets påverkan föreslås att dessa diken rensas och fördjupas så att vatten endast under kortare perioder vid höga flöden svämmer ut i våtmarkerna. Detta bedöms på sikt missgynna bredkaveldun och stor igelknopp, vilka är de arter som till stor del svarar för de observerade vegetationsförändringarna.

Försiktig rensning av befintliga diken medges i skötselplanen för naturreservatet Måryd från 1989. För användande av maskiner vid sådan rensning anger skötselpla-

nen att tillstånd erfordras från länsstyrelsen. Skötselplanen anger vidare att det är viktigt att vattentillförsel från intilliggande stenbrott tryggas på lång sikt, såväl med avseende på kvantitet som kvalitet. Föreslagen skyddsåtgärd gör att denna vattentillförsel kan tryggas samtidigt som oönskade effekter inte uppstår i berörda våtmarker.

Ytterligare en åtgärd som föreslås för att på en relativt begränsad tid trycka tillbaka bredkaveldun och stor igelknopp är att åstadkomma ett intensifierat hävdtryck. En sådan intensifiering skulle kunna åstadkommas genom slåtter särskilt riktat mot de nämnda arterna. Då detta emellertid tangerar frågor som är kopplade till områdets löpande skötsel anges i utredningen att exakt utformning av åtgärden, ansvar, finansiering och liknande lämpligen bör avgöras i samråd med reservatsförvaltningen och naturvårdande myndigheter. Bolaget åtar sig i denna del att verka för att angivna åtgärder vidtas i samråd med nämnda instanser.

Kontrollprogram

I tillägg till föreslagna skyddsåtgärder föreslås ett fortsatt kontrollprogram. Bolaget åtar sig att inom ramen för kontrollprogram göra följande uppföljningar.

Kärlväxtvegetationen på frisk mark (delområde 1, 2, 4 och 6) har varit mycket stabil under de 6 år kontrollprogrammet hittills har löpt. Här finns ingen anledning att förvänta sig några framtida hastiga förändringar som en konsekvens av täktverksamheten. Om förändringar sker här är de snarare kopplade till betestryck och andra skötselfrågor. Det är därför inte motiverat att undersöka vegetationen i dessa delområden på årlig basis. Initialt kan det därför vara lämpligt att undersöka dessa ytor med 3 års intervall där nästa undersökningstillfälle inträffar sommaren 2015. Om vegetationen efter ytterligare två eller tre undersökningstillfällen visar samma stabilitet bör man överväga att förlänga intervallet ytterligare.

Kärlväxtvegetationen i våtmarkerna som direkt påverkas av vatten som pumpas ut ifrån täkten (delområde 3 och 5) visar förändringar och därför är det motiverat att även fortsättningsvis undersöka denna vegetation på årlig basis. Detta blir ytterligare motiverat om åtgärder sätts in för att påverka rådande vegetationstrender.

Mossvegetationen förefaller kvalitativt (och även kvantitativt även om dessa undersökningar bara gjorts vid två tillfällen) att vara förhållandevis stabil. Då dessa undersökningar görs i våtmarker som delvis påverkas av vatten som pumpas ut från täkten kan det dock vara motiverat, åtminstone under en inledande fas, att göra dessa undersökningar på årlig basis enligt metod som beskrivs under metodavsnittet.

När det gäller sammanställning av data rörande större vattensalamander så visade det sig att rapporter avseende denna art på Artportalen var relativt sparsmakade. Fynduppgifter fanns från 2008 men inga av senare datum. Det är sannolikt att eventuella rapporter även i framtiden kommer att göras med relativt glesa intervall. Lämpligen görs en enklare sammanställning med 5 års intervall. Bolaget kan ta på sig att göra eftersök i lektid efter önskemål från bl.a. länsstyrelsen.

Värdena för vattenkvalitet i det vatten som pumpas ut från tälkten mäts kvartalsvis och rapporteras 1 gång per år inom ramen för det generella kontrollprogram som finns för tälktverksamheten. Denna typ av rapportering fortsätter lämpligtvis även i framtiden.

Källkärrsmiljö

Därtill har Bolaget uppdragit åt Sweco och Pro Natura att utreda möjligheterna att skapa ett källkärr inom Måryds naturreservat samt att bedöma effekterna av beskrivna åtgärder. Av den ingivna utredningen framgår följande.

Såvitt avser utredningen angående tillskapande av källkärrsmiljö kan konstateras att det är tekniskt möjligt att skapa källkärrsmiljöer men att det bedöms svårt att förutsäga resultatet. Det är enligt utredningen möjligt att det enda som åstadkoms till följd av beskrivna åtgärder, infiltrationsyta, är att grundvattentillgången i det befintliga kärret i närområdet blir något större och att inget nytt källkärr bildas.

Själva arbetet bedöms ge vissa synliga effekter i reservatet i form av körspår och liknande. Då marken där körning kan ske till övervägande del är torr till frisk och bärkraftig bedöms dessa effekter visserligen inte behöva bli långsiktiga, men kan enligt rapporten i vart fall temporärt ha stor inverkan. Vissa fuktiga partier kommer också att påverkas av körning. Sammantaget bedöms att konsekvenserna av själva arbetsåtgärderna inte är oväsentliga.

Under förutsättning att åtgärderna lyckas bedöms det resultera i ca 5-10 % ökning av arealen käll/rikkärrsmiljöer jämfört med vad som finns i reservatet idag. En sådan ökning bedöms i första hand leda till en förstärkning av redan befintliga arters populationer. Återetablering av försvunna arter eller nyetablering av invandrande arter är mer osäkert. De ekologiska effekterna bedöms enligt utredningen därmed som begränsade.

INKOMNA YTTRANDEN

Länsstyrelsen i Skåne län

Länsstyrelsen anser att prövotidsredovisningen överlag är väl genomförd och att prövotiden kan avslutas. Länsstyrelsen har dock några synpunkter när det gäller bolagets förslag på skyddsåtgärder samt kontrollprogram.

Inledning av vatten

Det verkar finnas olika uppfattningar om huruvida det leds in för mycket vatten eller om det faktiskt är brist på vatten i Natura 2000-området. Det vi vet är att vattenregimerna i området är kraftigt störda sedan lång tid tillbaka på grund av tälkten och diken som går igenom våtmarker och blöta områden. För att följa upp vattennivåerna i området framöver vore det lämpligt att mäta den i delar som är klassade som vattenberoende naturtyper, fuktäng (6410), staggräsmark (6230) och rikkärr (7230). Vattennivån bör även kontrolleras utanför dessa naturtyper för att fånga upp förändringar i närområdet.

Den mängd vatten som leds in i området ska i framtiden regleras så att inte ytterligare skador uppstår på naturtyperna. Regleringen får dock inte ske genom fördjupning av diken. Bolaget bör i stället utreda på vilket sätt man fördela vattnet så att man återskapar så naturliga flöden som möjligt. Exempelvis ska diken, bäckfåror och uttorkade källkärr öster om rikkärret, delområden 5, 6 och 7 i kontrollprogrammet, få tillbaka ett minimiflöde under sommaren. Vissa av vattendragen är idag uttorkade sommartid eftersom källflöden försvunnit.

Bolagets förslag att alternativt leda förbi en del av vattnet direkt till Boysens dammar och/eller till Skryllesjön anses mycket lämpligt för att undvika skada på miljöer som normalt, det vill säga historiskt, inte brukar översvämmas.

En försiktig rensning av diken är visserligen tillåten enligt skötselplanen för naturreservatet men en sådan åtgärd kan kräva tillstånd enligt Natura 2000- bestämmelserna.

Slätter

Åtgärder som behöver utföras till följd av bolagets verksamhet bör bekostas av bolaget. Det gäller åtgärder som regelbunden slätterhävd av de våtmarksytor där stor igelknopp och bredkaveldun etablerat sig på bekostnad av andra mindre konkurrenskraftiga arter. De första åren kan det krävas slätter flera gånger per år för att få bukt med ovan nämnda arter. Hävderna ska ske i samarbete med markägare och naturreservatsförvaltaren i Lunds kommun.

Källkärr

Det vore mycket positivt om bolaget kunde återställa flödet i de förstörda vattensystemen öster om rikkärret, delområden 5, 6 och 7 i kontrollprogrammet. Det är kanske inte realistiskt att tro att det går att återskapa de ursprungliga förutsättningarna med ostörda källdrag men att lyckas återskapa ett källflöde med vatten som filtrerat genom den kalkrika berggrunden vore tillräckligt. När det gäller återskapande av källkärr på det sätt som bolaget utrett är länsstyrelsen negativa till utformningen. I förslaget placeras en infiltrationsyta/filtreringsdamm precis öster om ett rikkärr. En sådan åtgärd innebär dels risk för skador på rikkärret när grävjobb görs nerströms och kan innebära ytterligare avvattning av kärret, dels anläggs dammen mitt i en Natura 2000- naturtyp (staggshed) som inte får skadas. Att offra 300 kvadratmeter prioriterad naturtyp för att åstadkomma en mycket mindre areal av en annan prioriterad naturtyp är inre lämpligt.

Bolaget bör hitta alternativa sätt att långsiktigt återställa flödena i den uttorkade kärrmiljön. En lösning kan till exempel vara att vatten filtreras via stenkista i slutningen söder om vattensystemet. Åtgärderna får dock inte innebära grävning i Natura 2000-naturtyper.

Kontrollprogram

Inom ramen för kontrollprogrammet bör det läggas till att arten större vattensalamander (*Triturus cristatus*) ska följas upp via eftersök i lektid. Länsstyrelsen anser

att det är rimligt att bolaget följer upp arten i fält och inte bara gör en sökning i Artportalen.

I kontrollprogrammet anser länsstyrelsen även att ett tillägg ska göras som rör uppföljning av arter inom släktet *Gentiana* (klockgentiana och kustgentiana främst). Vattennivåmätningarna som nämns ovan ska också ingå i kontrollprogrammet. I föreslaget kontrollprogram stämmer inte delområdena, som fortsättningsvis planeras inventeras årligen, överens med utbredningen av Natura 2000 naturtyperna rikkärr (7230) och fuktängar med blåttåtel eller starr (6410). Hela Natura 2000-naturtyperna bör täckas av delområden i kontrollprogrammet.

Vidare önskar länsstyrelsens Naturvårdsenhet bli informerade om vilken åtgärd som vidtas när larmvärden överskrids och hur ofta det skett under provotiden.

Övrigt

Området är både naturreservat och utpekat som Natura 2000-område. Därför är det viktigt att planerade åtgärder hanteras utifrån de bestämmelser som gäller. Bevarandeplanen för Natura 2000-området samt föreskrifter och skötselplan i naturreservatet är alltså viktiga dokument i detta ärende.

Uppföljningsrapporten ska årligen skickas till länsstyrelsen och till naturreservatsförvaltare Lunds kommun.

Kommunstyrelsen och Tekniska nämnden i Lunds kommun

Det är ett gediget och väl genomfört kontrollprogram som bolaget genomfört via sina konsulter under perioden 2006 - 2012. Den vegetationsförändring som speglas genom kontrollprogrammet belyser dock endast en kort period av den negativa påverkan som stenbrottets avvattningshaft i omgivande marker. Inom Lunds botaniska förenings regi har inventeringar av vegetationen i området kring stenbrottet (t.ex. Måryds fålad och Rögle fålad) utförts under lång tid, 1990 - 2001. Den kunskap och dokumentation som finns bör redovisas som underlag för de vegetationsförändringar som skett till följd av avvattningen i området. En uppföljning och återinventering, utförd av samma personer som tidigare inventerat området genom Lunds botaniska förenings regi, vore intressant för att få en utvärdering av förändringarna i området under en längre tidsperiod.

Det kan vara befogat med en mycket försiktig rensning av de grunda diken men en fördjupning av diken kan vara riskfyllt och istället leda till ytterligare bortledning av vatten från området och därmed få en motsatt effekt. Intensiv slåtter av bredkavel-dun och igelknopp föreslås och bör utföras snarast och årligen. Samråd ska ske med förvaltaren av naturreservatet.

Det är inte rimligt att följa utvecklingen för större vattensalamander genom att utvärdera fynduppgifter från allmänheten. Uppföljning av större vattensalamander, som indikatorart för den miljö som ingår i Natura 2000-området, bör ingå i kontrollprogrammet. Det finns särskild metodik för inventering beskriven i Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för bevarande av större vattensalamander (2007) och invente-

ring bör ske av biologisk sakkunnig. Bolaget bör, som kompensationsåtgärd för den negativa påverkan som sker genom avvattnings i närområdet, säkerställa att det finns ett antal småvatten som hålls fria från kräftor och fisk och med god vattenkvalitet. I området bör också säkerställas att det finns rik tillgång på död ved för att säkra större vattensalamanders övervintringsmöjlighet.

Utredning om möjlighet att skapa ett nytt källkärr är intressant och bör inte avfärdas. Vidare utredning om metoder för att skapa/återskapa källkärr i området bör genomföras, även internationell erfarenhet bör redovisas.

Mark- och miljödomstolen bör förlänga provotiden och begära att bolaget ska utvärdera vegetationsförändringarna i närområdet över en längre tid genom jämförelse med och utvärdering av inventeringarna från 1990 - 2001. Bolaget bör återkomma med fler förslag till skadeförebyggande åtgärder grundade på bästa möjliga vetenskapliga och tekniska lösningar samt kompensatoriska åtgärder. Under tiden ska föreslagna åtgärder för att begränsa utbredningen av bredkaveldun och igelknopp utföras och kontrollprogrammet fortgå med ovan synpunkter beaktade.

Stadsbyggnadskontoret i Lunds kommun

Stadsbyggnadskontoret har instämt i de synpunkter som framförts av tekniska förvaltningen och därutöver för egen del framfört att området ingår i riksintresse för naturvården M:N 86 och riksintresse för friluftslivet M:F 6. I gällande översiktsplan för Lunds kommun (ÖP 2010) anges följande: "I länsstyrelsens granskningsyttrande 2005-07-11 (dnr 401-14584-05) över fördjupning av översiktsplan för Skrylleområdet samt i efterföljande förtydligande 2005-10-12 (dnr 401-34073-05) har länsstyrelsen i frågan om Skrylletäktens utveckling förklarat att på lång sikt bör riksintressena för naturvård och friluftsliv prioriteras. Dessa yttranden kan anses vara kontrakt mellan staten och kommunen och ska ligga till grund för kommande beslut och prövningar."

Av den tjänsteskrivelse från miljöförvaltningen som kommer att föreläggas miljönämnden för beslut framgår bland annat att förvaltningen delar uppfattningen att provotiden bör förlängas och att bolaget ska åläggas att utvärdera vegetationsförändringarna i närområdet över en längre tid genom jämförelse med och utvärdering av inventeringarna från 1990 - 2001 och återkomma med fler förslag till skadeförebyggande åtgärder grundade på bästa möjliga vetenskapliga och tekniska lösningar samt kompensatoriska åtgärder.

Miljönämnden i Lunds kommun

Vad gäller bolagets förslag till skyddsåtgärder rörande fördjupning och rensning av befintliga diken samt de redovisade åtgärderna för att missgynna främst bredkaveldun och igelknopp har miljöförvaltningen inget att anmärka på under förutsättning att de kan genomföras utan att det förorsakar skador i den befintliga miljön. Uppgrävda massor bör inte läggas upp inom Natura-2000-området om inte bolaget kan visa att det kan ske utan olägenheter. Massorna bör också analyseras med avseende på föroreningar som metaller, olja och kadmium.

Miljöförvaltningen anser att bolagets förslag till förändringar i kontrollprogrammet kan godtas om det kompletteras med att större vattensalamander skall inventeras under sommarmånaderna juni, juli och augusti enligt metodik beskriven i Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för bevarande av större vattensalamander (2007). Inventeringen ska ske av biologisk sakkunnig i samråd med tillsynsmyndigheten enligt Artskyddsförordningen.

I nuläget pumpar bolaget dels vatten till det befintliga dikessystemet och dels till en damm belägen inom delområde 1. Miljöförvaltningen anser att bolagets skall föreskrivas att hålla en minsta vattennivå i dammen.

I bolagets gällande beslut avseende uttaget av berg enligt 9 kap miljöbalken finns ett provotidsvillkor gällande slutgiltiga villkor för vattenkvaliteten för utgående dräneringsvatten. Under provotiden skall bolaget analysera bl.a. följande: susp, to-talkväve, oljehalt och kadmium. Vidare skall bolaget utreda möjliga begränsningsåtgärder, kostnader för åtgärderna samt effekten av dessa. Redovisningen av ovanstående skall ske till länsstyrelsen senast 3 månader efter det att miljödomstolens dom i vattenmålet enl. 11 kap MB vunnit laga kraft. Under provotiden gäller följande provisoriska riktvärden susp 10 mg/l, N_{tot} 5 mg/l och oljehalten från oljeavskiljare 5mg/l.

Miljöförvaltningen anser att i och med att bolaget pumpar upp vatten till ovan nämnda damm som en skyddsåtgärd skall villkor föreskrivas avseende vattenkvaliteten i det utpumpade vattnet från täktområdet.

Vad gäller övriga naturvårdande och inventerande åtgärder hänvisar miljöförvaltningen till Tekniska förvaltningen Park- och naturkontorets yttrande. Förvaltningen stöder också Tekniska förvaltningens förslag i enlighet med nedan:

Lunds kommun föreslår att mark- och miljödomstolen förlänger provotiden och begär att bolaget ska utvärdera vegetationsförändringarna i närområdet över en längre tid genom jämförelse med och utvärdering av inventeringarna från 1990 - 2001. Bolaget bör återkomma med fler förslag till skadeförebyggande åtgärder grundade på bästa möjliga vetenskapliga och tekniska lösningar samt kompensatoriska åtgärder. Under tiden ska föreslagna åtgärder för att begränsa utbredningen av bredkaveldun och igelknopp utföras och kontrollprogrammet fortgå med ovan synpunkter beaktade.

Lunds Naturskyddsförening

Lunds Naturskyddsförening, LNF, begär med stöd av Högsta Domstolens beslut 2013-06-18 i mål nr T 3158-12 gällande Nordkalks planerade kalkbrott på Bunge-Ducker på Gotland att det nu gällande tillståndet ska undanröjas. Målet måste tas om igen från början eftersom tillstånd bara kan lämnas om den planerade verksamheten inte kan skada livsmiljön i det intilliggande Natura 2000-området. Eftersom det inte finns några bevis för att skador inte kan inträffa utan i stället flera bevis för att skador redan har inträffat har det nuvarande tillståndet lämnats på felaktiga eller ofullständiga grunder.

Prövotiden får inte avslutas om inga skadeförebyggande åtgärder samtidigt föreskrivs. Om så ändå sker, bildas det ett prejudikat som innebär att en verksamhetsutövare får förstöra den gynnsamma bevarandestatusen i ett Natura 2000-område utan att få någon påföljd. Brottet får pågå så länge verksamheten pågår och sedan får samhället återställa Natura 2000-området om det är möjligt.

Bästa möjliga naturvetenskapliga information

EU-domstolens krav på att bästa möjliga naturvetenskapliga information ska ligga till grund för beslut i miljömål har ofta inte följts. EU-domstolen har i det s.k. Waddenzee-målet (C-127/02), kortfattat uttryckt, krävt att alla beslut om påverkan på ett Natura 2000-område ska baseras på bästa möjliga naturvetenskapliga information. Naturvårdsverket har i sitt överklagande till HD i målet T 5118-09 om stenbrottet i Bunge-Ducker citerat EU-domstolens förhandsavgörande i detalj och därför hänvisar LNF i detta avseende till Naturvårdsverket.

Exempel på frånvaron av bästa möjliga naturvetenskapliga information är att NCC påstår att uttorkning av dammar, orsakade av sprickor i berget, är en ovidkommande omständighet, när det gäller hot mot bevarandestatusen för större vattensalamander. Detta görs indirekt genom att uttorkningen inte finns med bland de angivna relevanta hoten. Detta synsätt har NCC tidigare fått gehör för av domstolen. De skånska horstarna bildades genom att magma från jordens inre trycktes upp genom den befintliga jordskorpan under otroligt högt tryck. Kraftiga jordbävningar uppstod som innebar att det befintliga bergets höjd ofta ändrades med flera tiotals meter eller mer. Otaliga sprickor uppstod i både det nya och det gamla berget. NCC påstår också att vattnet i huvudsak cirkulerar mellan Natura 2000-området och stenbrottet. Sanningen är att vatten rinner till från hela avsänkningstratten, kompletteras med regnvatten och avleds i ett mycket smalt stråk genom Natura 2000-området och vidare österut.

Ytterligare en brist på vetenskaplighet är att man vägrar att utnyttja resultaten från de allra flesta inventeringar av växter och djur som har genomförts under de senaste decennierna. Om dessa sammanställs på ett noggrant sätt får man en betydligt mer komplett bild av den omvandling som naturen, speciellt i Natura 2000-området, varit utsatt för under den tid som stenbrottsverksamheten pågått. NCC fortsätter ändå att använda data från en kort övervakningstid som prognos för ett flera decennier långt befarat utdöendeförlopp. EU-domstolen har i några fall ifrågasatt om EU-rätten tillämpas fullt ut i svenska miljömål. Det är dags att se till att så blir fallet vad gäller det vetenskapliga beslutsunderlaget.

Bristen på vatten

Vitalt för att de skyddsvärda arterna och naturtyperna i Natura 2000-området ska behålla sin gynnsamma bevarandestatus är att det finns tillräckligt med vatten i hela området. Någon ökad avrinning ut från området får därför inte ske. Istället måste man göra sitt bästa för att återföra vatten till de områden där detta har försvunnit eller nivån har sjunkit. Här finns det flera möjligheter som inte har testats, till exempel att via dämmen, diken eller pumpar lyfta vatten till de områden vid sidan av

avrinningsstråket, som numera har för lite vatten. Det finns också andra sätt att utforma en kompensationsvåtmark än de som har redovisats.

Andra arbetssätt som inte har testats är att täta sprickor inne i brottet och därmed förhindra att vatten rinner till från omgivningarna. Då skulle vattennivån kunna återställas i omgivande betesmarker och höjas i badsjön i det gamla brottet. Under arbetet med Citytunneln testades ett stort antal tätningsmetoder och flera av dem användes. Här skulle det troligen räcka med de minst avancerade, till exempel sprutbetong. I den kinesiska nationalparken Jiuzhaigou använder man väl utprovade bergtätningsmetoder som inte påverkar vattenkvalitén i omgivningen. Uppgiften är troligen svår att utföra men den är inte omöjlig. Bästa kända teknik ska enligt miljöbalken hämtas från hela världen och från alla branscher. Att sådana krav kanske inte tidigare har ställts inom stenbrottsbranschen är ingen ursäkt.

Övervakning

LNF redovisade ett antal detaljerade synpunkter på kontrollprogrammets inriktning och otillräcklighet i sitt remissvar från 2009-11-08 i detta mål. LNF har inte ändrat uppfattning utan hänvisar av tidsbrist till detta yttrande. Det viktiga är att övervakningen sker så ofta och så noggrant att negativa populationsförändringar kan upptäckas och korrigerande åtgärder vidtas innan det är för sent.

NCC vill inte utföra någon övervakning av populationen av större vattensalamander utan överlåter denna uppgift till allmänheten. Denna grodart lever ett mycket undanskymt liv, mestadels under vatten. Mycket få naturintresserade personer har sett eller hört den och kan därför inte förväntas känna igen den. Ännu färre personer kan skilja den från mindre vattensalamander som ser nästan likadan ut och som finns i liknande miljöer. När NCC inte vill övervaka populationen av större vattensalamander sker detta i strid mot kravet på bästa möjliga naturvetenskapliga information.

Förslag till skyddsåtgärder

LNF kan inte godta åtgärder som syftar till ökad bortledning av vatten. I stället bör bestånden av bredkaveldun och stor igelknopp reduceras med hjälp av manuella metoder, t.ex. slåtter och borttagning av rötter. Om tillväxten av dessa arter till någon del beror på ökad sedimentation ska sedimentet tas bort.

Förslag till villkor

Prövotiden ska förlängas tills det finns utarbetade och verkningfulla kompensationsåtgärder att tillgå.

Om övervakningen inom Natura 2000-området visar att en arts population minskar ska kompensationsåtgärder genomföras, senast när 50 % av beståndet är borta. Sådana åtgärder kan t.ex. vara höjning av vattennivån, anläggning av dammar och tätning av sprickor. Förslag till åtgärder inklusive resultatet av genomförda tester ska redovisas till domstolen för godkännande i god tid innan de behöver användas. De åtgärder som NCC föreslår och som syftar till att mer vatten leds bort från Natura 2000-området än idag får inte genomföras.

Den del av kontrollprogrammet som gäller större vattensalamander och där ansvaret överlämnas till allmänheten kan inte godtas.

Minskningen av bestånden av bredkaveldun och stor igelknopp ska ske med manuella metoder.

Avslutning

Om domstolen fortfarande inte tror på Naturskyddsföreningens påståenden måste man inom ramen för sin skyldighet att skaffa sig ett fullständigt beslutsunderlag fråga dem som vet. När det gäller biologisk mångfald och utdöenderisker finns det specialister på Centrum för Biologisk Mångfald och Artdatabanken.

När det gäller tolkningen av kravet på bästa möjliga naturvetenskapliga information kring de fakta som har berörts i remissvaret ovan bör man inhämta ett förhandsavgörande hos EG-domstolen. LNF noterar att domstolen tidigare har hänvisat till docent Nils Cronberg och de av NCC anlidade konsulterna i sina beslut. De resultat som medlemmar i Lunds Botaniska Förening och Lunds Naturskyddsförening har redovisat i form av resultat från decennielånga systematiska inventeringar har lämnats därefter. Dessa inventeringar har varit vetenskapligt upplagda och stått under vetenskaplig ledning. Svårbedömda fynd har granskats av specialister från hela norra Europa. Dessa resultat har i andra sammanhang ansetts trovärdiga vid domstolar, då flera av de aktuella inventerarna använts som internkonsulter på sina arbetsplatser eller deras resultat har använts av konsulter i miljömål som detta. Om domstolen anser att det finns ytterligare kompetens- eller formkrav som de ideella organisationerna måste uppfylla för att vara trovärdiga vill LNF att det ska framgå av domen. Om det även i detta avseende finns tveksamheter om vad som menas med bästa möjliga naturvetenskapliga information bör domstolen be om ett förhandsavgörande hos EG-domstolen även i denna fråga.

Lunds Botaniska förening

Sammanfattning

Prövotiden bör ej avslutas. Dagens flora bör stämmas av mot tidigare gjorda undersökningar.

Av de skyddsåtgärder som av Bolaget föreslås får rensning eller fördjupning av befintlig bäck/diken ej ske. Begränsning av utbredningen av bredkaveldun och stor igelknopp får endast ske genom ökad hävd, t.ex. slätter.

Fortsatt utredning angående möjligheten att återskapa ursprungligt källkärr.

Åtgärder som skadar Natura 2000-område får inte ske utan tillstånd av Länsstyrelsen

Kontroll av vegetationsutvecklingen

Kontroll av vegetationsutvecklingen har under prövotiden ägt rum under en period på 2000-talet då de största skadorna på grund av uttorkning redan skett, varför nå-

gon större förändring inte kunnat upptäckas inom den yta som kontrollerats. I stället bör jämförelse göras med tidigare kända förhållanden. En sådan möjlighet ges genom en ny inventering av dagens flora och jämförelse med den som redovisas i den av LBF genomförda inventeringen av Skånes flora (Tyler, T. m.fl. (red.) 2007 Floran i Skåne, Arterna och deras utbredning. Lund), då detta område i huvudsak inventerades under åren 1990-91.

Skyddsåtgärder

Problemet för Natura 2000-området vid Måryd är inte för mycket utan för lite vatten. Botanister inom LBF har under de senaste fyra decennierna kunnat konstatera att markerna såväl öster som väster om stenbrottet blivit torrare, vilket påverkat och påtagligt skadat växtlivet. Sålunda fanns det långt in på 1980-talet på ömse sidor om vägen mellan Dalby och Södra Sandby flera fukthedar med vattenkrävande arter såsom den rödlistade klockgentianan. Idag återstår endast en lokal av dessa, där denna art förekommer och då endast i enstaka exemplar, då marken även här är torrare än förr. Att påskynda vattenavflödet är därför inte att rekommendera.

LBF kan konstatera att när markerna inom Natura 2000-området och naturreservatet Måryd blivit allt torrare har under de senaste åren grogrund och förutsättningar skapats för högvuxna arter som bredkaveldun och stor igelknopp i kärrområden att expandera och sprida sig inom våtmarker i Natura 2000-området. Dessa arter hör inte hemma i de näringsfattiga våtmarkerna inom Natura 2000-området. Dessa arter får inte sprida sig ytterligare, utan måste hållas efter av Bolaget, antingen genom ett ökat betetryck eller slätter för att förebygga expansion.

Återskapande av ursprungligt källkärr

I särskilt PM redovisas möjligheterna att skapa ett nytt källkärr beläget inom samma infiltrations- och utströmningsområde som det ursprungliga, men 100-150 m uppströms, genom anläggning av en infiltrationsdamm. Eftersom det intill denna tänkta damm redan finns ett utbrett kärr, torde detta redan fungera som infiltrationsdamm för lägre liggande områden och LBF instämmer således i utredningens slutsats att en sådan infiltrationsdamm ej bör anläggas.

De facto har emellertid det ursprungliga källkärret till stora delar torkat ut och vattenkrävande arter såsom gäddnate, sileshår och tätört försvunnit och man kan misstänka att en källåder, som varit vattenförsörjande, blivit bruten. För att återställa kärret bör Bolaget anmodas vidare undersöka möjligheten att genom en ränna/dike på ett reglerat sätt avleda vatten genom/förbi en befintlig höjdrygg och då även åläggas tillse att detta vatten har lämplig kemisk beskaffenhet.

Natura 2000-områden

Åtgärder som skadar Natura 2000-område får inte ske utan särskilt tillstånd av Länsstyrelsen. Den skötselplan som Bolaget hänvisar till upprättades, när vattenflödet var större och innan Sverige blivit medlem i EU. Därav framgår, som följer av miljöbalken, att skyddsarbetet för att värna naturvärdena skall prioriteras, samtidigt som grävningsarbeten, som i detta fall definitionsmässigt inte är någon skötselåtgärd, kräver tillstånd. Åtgärden kan alltså inte genomföras med stöd av bestämmel-

serna i naturreservatet eller tillhörande skötselplan. Här gäller bevarandeplanen, som Länsstyrelsen fastställt för Natura 2000-området.

BOLAGETS BEMÖTANDE

Länsstyrelsens yttrande

Bolaget konstaterar inledningsvis att länsstyrelsen delar Bolagets bedömning att prövotiden nu kan avslutas. Vad gäller länsstyrelsens synpunkter beträffande några detaljer avseende skyddsåtgärder samt kontrollprogram får Bolaget framföra följande.

Uppföljning av vattennivå

Beträffande önskemålet om uppföljning av vattennivåer kan detta, såvitt Bolaget förstår efter muntliga kontakter med länsstyrelsen, ske t.ex. med vegetationens fuktighetsindex eller med annan lämplig metod.

Inom nuvarande kontrollprogram, som länsstyrelsen godkänt, undersöks vegetationens fuktighetsindex som ett indirekt mått på vattennivåer inom alla de av länsstyrelsen angivna naturtyperna samt dessutom inom enbuskmarker (5130) och artrika siliikatgräsmarker (6270); båda nedanför trädgränsen. Så långt Bolaget kan bedöma uppfylls således det som önskas redan idag. Eventuellt kvarstående detaljsynpunkter beträffande mätningarnas utförande inom ramen för kontrollprogram i detta avseende löses i förekommande fall med fördel i samråd mellan Bolaget och länsstyrelsen.

Större vattensalamander

Det får noteras att frågan om uppföljning av större vattensalamander diskuterades med länsstyrelsen inför uppdatering av kontrollprogrammet efter domstolens deldom 2010. Bolagets ståndpunkt var då att av de faktorer som kan utgöra ett hot mot större vattensalamandern - landskapliga förändringar kopplade till de areella näringarna jord- och skogsbruk där landskapet fragmenteras och övervintringsmiljöer med död ved försvinner, uttorkning av dammar samt vattenkvalitet i befintliga dammar - är det enbart de två sistnämnda faktorerna som sådana som skulle kunna kopplas till täktverksamheten. Vattennivån och även vattenkvalitet i de dammar som finns inom Natura 2000-området Måryd-Hällestad kontrolleras emellertid redan regelbundet av Bolaget. Något behov av ytterligare övervakning av större vattensalamander ansågs av Bolaget därmed inte motiverat att företa inom ramen för kontrollprogrammet på annat sätt än regelbunden sammanställning av uppgifter inkomna till Artportalen. Bolaget vidhåller denna uppfattning.

Skulle mark- och miljödomstolen trots vad som ovan anförts finna det påkallat med ytterligare uppföljning på sätt nu önskats av länsstyrelsen (eftersök i lektid) kan Bolaget dock åta sig att utföra detta inom ramen för kontrollprogram.

Kontrollprogrammet; övriga frågor

Länsstyrelsen har, beträffande kontrollprogrammet, framfört att ett tillägg borde göras beträffande uppföljning av arter inom släktet *Gentiana* (klockgentiana och

kustgentiana främst). Det kan noteras att klockgentiana och kustgentiana räknas regelbundet i området i den ideella naturvårdens regi (antal läggs ut på Internet varje år). Bolaget har trots detta dock inga invändningar mot att nämnda tillägg görs i kontrollprogrammet för det fall domstolen anser det motiverat.

Beträffande vad länsstyrelsen angett om att delområdesgränserna inte riktigt skulle överensstämma med utbredningen av Natura 2000-naturtyperna rikkärr (7230) och fuktängar med blåttåtel och starr (6410) noteras att eventuell diskrepans då beror på att på den karta som finns över Natura 2000-naturtyper i Måryd-Hällestad är det mycket svårt att utläsa var gränserna för 6410 går exakt. En anpassning av gränserna i kontrollprogrammet kräver i förekommande fall tillgång till det digitala kartskikt länsstyrelsen förfogar över.

Vad gäller "larmvärden" noteras att sådana behandlas i det generella kontrollprogram som finns för täktverksamheten. I nu aktuellt kontrollprogram enligt vattendomen informeras bl.a. om att för det fall angivna larmvärden överskrids tas ytterligare mellanprov. Det listas även vad som kan kräva konsekvensanalys och åtgärder för att undvika negativa effekter. I bilaga 4 till rapporten om nu utfört provotidsarbete återfinns därtill en sammanställning av samtliga mätdata från 2006 och framåt. "Larmvärde" avseende grumlighet samt kemisk syreförbrukning överstegs under det förstnämnda året. Därefter har samtliga mätvärden legat under larmvärdena. Det övre utjämningsmagasinet bedöms ha blivit en extra buffert avseende eventuell grumling i tillägg till ökad kontroll av vattnet nere i täkten.

Källkärrsmiljö

Länsstyrelsen har framfört önskemål om att ytterligare alternativ för försök till skapande av källkärrsmiljöer bör tas fram, t.ex. filtrering via stenkista. Bolaget har för denna fråga inhämtat kompletterat yttrande från Sweco. Det noteras att slutsatserna för nämnd åtgärd anges vara av liknande art som de som anges i tidigare utredningen.

PM, Sweco angående skapande av källkärrsmiljö

Med stenkista menar man vanligen en enkel konstruktion med en stenfylld grop i marken dit man leder vatten som man vill ha på markytan. Om man vill göra det i lite större skala får man tänka sig en urgrävd infiltrationsbassäng som fyllts med jämstora stenar så att det blir ett porutrymme mellan stenarna och med återfyllning ovanpå till ursprunglig marknivå, så att själva stenkistan inte blir synlig.

Under förutsättning att jorddjupet i slutningen är tillräckligt (ca 1 - 2 m) går det förmodligen att konstruera en eller flera stenkistor i den av Länsstyrelsen föreslagna moränslutningen söder om vattensystemet och på så sätt höja grundvattennivån där. Geologiska kartan visar att det är sandig - moig morän i ytan men inte hur djupt den går. Själva stenkistan blir efter installationen dold, det enda som behövs synas är några rör för avluftning och inspektion. Tilloppsledningen kan också grävas ner och flödet regleras inne på NCC:s område. Eftersom marken faller mot norr kommer grundvattnet att komma fram i slutningen en liten bit nedanför stenkistan som ett eller flera källsprång alternativt fuktiga områden. Möjligen kan då nya fuktkrävande växter etablera sig där, men effekterna bedöms dock som osäkra.

En nackdel med stenkista är att den är sluten och av engångskaraktär, eftersom den inte kan rensas om den sätter igen.

Själva arbetet med att bygga stenkistan bedöms bli förhållandevis omfattande och kräva insats av grävmaskin och dumperstransport för att föra in materialet för tillloppsledningen och stenkistan samt uttransport av överblivna schaktmassor. Utformningen på stenkistan kan liknas vid en nergrävd sträng som ligger parallellt med slutningen och om man exempelvis gör en ca 10 m lång urgrävning med bottenbredden och schaktdjupet ca 1,0 - 1,5 m blir schaktvolymen ca 30 m³. Stenfyllningen i botten uppskattas omfatta 1/3 av urgrävd volym, dvs. i detta exempel ca 10 m³. Tillfartsvägen till den föreslagna platsen blir ca 600 m genom området och får komma från någon av lokalvägarna norr om, eftersom det är för brant och otillgängligt från söder.

Alternativa metoder för infiltration.

En teknikutveckling finns där man i stället för stenar skapar ett större porutrymme på infiltrationsytan genom en speciell utrustning av plast som närmast liknar tombackar. Man staplar backar på längden och höjden för att skapa underjordiska magasin. Hela magasinet omsluts av geotextil och ursprungligt jordmaterial kan läggas runt om och ovanpå. Tekniken har framför allt använts för att skapa uppehållsmagasin för dagvatten, men det skulle naturligtvis även kunna bli ett infiltrationsmagasin. Nackdelen med denna typ av infiltrationsmagasin är samma som för stenkista, den kan inte rensas om den sätter igen.

Andra exempel på alternativa infiltrationsanläggningar kan tas från tekniken med konstjord infiltration för dricksvattenframställning. Normalt görs det genom att infiltrera vatten på någon form av bassäng med ett sandlager i botten. En variant på denna metod där man inte använder några infiltrationsdammar går ut på att med ett sprinklersystem bevattna ett markområde med sand och grus längs med en rullstensås. Via brunnar nedströms samlades det nybildade grundvattnet in. Ingenting av detta kan dock appliceras på det aktuella Natura-2000 området då jordlagren av sandig - moig morän inte är tillräckligt genomsläppliga så att något grundvatten av betydelse skulle hinna bildas om man sprinklade på vatten i slutningen, utan det mesta skulle rinna av som ytvatten.

Sammanfattande bedömning

Att konstruera en typ av stenkista och infiltrera uppumpat ytvatten i den sydliga moränslutningen bedöms som sannolikt tekniskt möjligt, men med nackdelarna att det är osäkert om det verkligen bildas något källkärr som får effekt på önskat vis samt att stenkistan kräver ett omfattande maskinellt arbete för själva utförandet och blir känslig för eventuell igensättning. Slutsatserna även för denna åtgärd är således av liknande art som de som angavs i den tidigare PM:n 2012-12-19.

Någon annan alternativ metod som skulle kunna fungera för att öka grundvattenmängden i aktuellt område så att det kan bildas ett källkärr, än infiltration på någon form av bassängyta (öppen damm eller stenkista), har inte kunnat påvisas.

Slätter och rensning

När det gäller slätter får Bolaget alltjämt framhålla att då detta tangerar frågor som

är kopplade till områdets löpande skötsel bör exakt utformning av åtgärden, ansvar, finansiering och liknande lämpligen avgöras i samråd med reservatsförvaltningen och naturvårdande myndigheter. Bolaget har åtagit sig att verka för att åtgärderna vidtas i samråd med nämnda instanser. Bolaget förtydligar härmed att i detta ingår ett finansiellt åtagande så långt åtgärderna låter sig göras och kan relateras till just intensifiering/slätter riktat mot de aktuella arterna.

Ang. den rensning/fördjupning som föreslagits i utredningen förstår Bolaget det som att länsstyrelsen inte motsätter sig rensning, men fördjupning. Bolaget noterar härvid följande.

Att enbart använda sig av intensifierad slätter bedöms av Pro Natura inte som ett lämpligt alternativ, eftersom det enbart fokuserar på symptomen och inte på orsaken. För att uppnå ett hållbart och långsiktigt resultat är det enligt Pro Naturas bedömning viktigt att orsaken till den uppkomna situationen behandlas - dvs. att tiden för översvämning reduceras och att flödet genom våtmarkerna varieras.

Utifrån de vattenmängder som nu är aktuella gör Pro Natura följande bedömning. Det enklaste och för naturvårderna i Natura 2000-området skonsammaste tillvägagångssättet bedöms vara att göra en försiktig rensning av dikena genom våtmarkerna. Detta påverkar enligt Pro Natura inte det totala flödet i bäcksystemet samtidigt som de negativa effekterna av stillastående vatten i våtmarkerna bedöms kunna hanteras.

Bolaget har utifrån inkomna synpunkter tillsammans med Pro Natura vidare sett närmare på frågan om rensningsåtgärderna går att utföra manuellt och kan konstatera att så bedöms vara fallet. Det rör sig om begränsade längder som bedöms behöva rensas, omkring ca 100 meter diken. Den manuella rensningen kan göras på återkommande basis och det bedöms röra sig om relativt sett små insatser. Bolaget åtar sig att utföra angivna åtgärder manuellt och i samråd med länsstyrelsen.

I tillägg till åtgärderna ovan har Bolaget efter vidare översyn i samråd med Pro Natura och Sweco kunnat konstatera att den pågående skyddsåtgärden med återpumpning av vatten därtill skulle kunna finjusteras ytterligare genom närmare reglering av mängden vatten upp från tåkten respektive mängden ut från övre utjämningsmagasinet. Bolaget åtar sig att utföra även dessa åtgärder i samråd med länsstyrelsen.

Vad slutligen gäller det länsstyrelsen nämnt om kompletterande åtgärd att leda visst vatten förbi våtmarkerna bedöms detta enligt Sweco visserligen vara tekniskt möjligt. Något behov bedöms emellertid nu inte föreligga, då det som ovan påtalats finns andra betydligt mindre ingripande skyddsåtgärder att tillämpa för den verksamhet som är aktuell. Såvitt avser frågan om vatten kan fördelas i terrängen för att återskapa förmodat naturliga flöden i diken och bäckfåror i delområde 5, 6 och 7 ställer sig Pro Natura mycket tveksam till om detta är praktiskt möjligt. Enligt bedömning av Jan Lindberg (hydrogeolog Sweco) har flera av de fåror som finns i terrängen troligtvis bara varit aktiva och vattenförande under hösten och våren och re-

gelbundet torkat ut under sommaren. Andra fåror, exempelvis i delområde 1, 2 och 4, är inte heller längre aktiva pga. olika dikningsåtgärder som vidtagits för länge sedan under tid när området brukades mer aktivt.

Sammanfattningsvis vidhåller Bolaget således föreslagen skyddsåtgärd i form av slätter i kombination med försiktig rensning. Bolaget åtar sig att utföra nämnda rensningsarbete manuellt samt även att ytterligare finjustera återpumpningen av vattnet till Måryd-Hällestad i samråd med länsstyrelsen.

Övriga frågor

Beträffande de övriga synpunkter som framförts och som inte redan kommenterats ovan i samband med länsstyrelsens yttrande noteras följande,

Äldre vegetationsdata

Vad gäller frågan om sammanställning och analys av äldre inventeringsdata får inledningsvis framhållas att provotiden avser skadeförebyggande åtgärder, inte utförande av historisk dokumentation. Bolaget får vidare konstatera att domstolen inte heller i deldomen från 2010 beslutat om krav på sådan typ av dokumentation trots att liknande synpunkter då framförts. Inför framtagandet av kontrollprogrammet, godkänt av länsstyrelsen, har någon sådan sammanställning inte heller bedömts relevant.

Erfarenheterna från den storskaliga och organiserade uppföljning/miljöövervakning som den professionella naturvården ägnat sig åt åtminstone sedan mitten av 1990-talet visar, enligt Pro Natura, att även med specialdesignade metoder för att undersöka specifika frågeställningar kan det vara mycket svårt att få fram entydiga och statistiskt säkerställda resultat beträffande om förändringar verkligen ägt rum. Att knyta eventuella förändringar till en orsakande faktor är enligt Pro Natura oftast ännu svårare. Pro Natura noterar att vid sammanställningar av mer generellt inventeringsmaterial har det många gånger visat sig vara omöjligt att dra entydiga slutsatser, vilket särskilt gäller orsakande faktorer.

Ett belysande exempel är enligt Pro Natura klockgentiana som enligt yttrande från Lunds botaniska förening skulle ha minskat till följd av att markerna blivit torrare. Ola Bengtsson (Pro Natura), som tagit fram här aktuellt kontrollprogram, är en av författarna till det nationella åtgärdsprogram som tagits fram för klockgentiana och alkonblåvinge i Naturvårdsverkets regi och har även under många år arbetat med uppföljning av klockgentianapopulationer i Västra Götalands län. Han noterar att på de flesta lokalerna i Västra Götalands län har klockgentianan stadigt gått tillbaka under åtminstone en femtonårsperiod. Samtliga lokaler är enligt honom hydrologiskt intakta och inga förändringar i vattentillgång har ägt rum. Däremot har det på samtliga lokaler skett en långsam igenväxning som en följd av utebliven hävd eller störning.

Då en historisk tillbakablick således inte bedöms tillföra något av betydelse för förslag till skadeförebyggande åtgärder och inte heller bedöms omfattas av den fastslagna omfattningen av provotidsarbetet motsätter sig Bolaget således att detta ska

utföras.

Vattenkvalité och övriga vattenfrågor

Frågan om kvalitén av det avledda dräneringsvattnet från täkten regleras av länsstyrelsens beslut om täkttillstånd från den 13 december 2007. Denna fråga har där satts på provotid och förenats med provisoriska föreskrifter. Miljönämnden adresserar med sin propå samma vatten, varvid det saknas förutsättningar att reglera detta "dubbelt". Vad gäller den faktiska vattenkvalitén framgår f ö av Bolagets miljörapport för täktverksamheten att provotidsvärdena innehålls.

Såvitt avser synpunkten om säkerställande av fisk- och kräftfria dammar samt rik tillgång på död ved skulle åläggas Bolaget som kompensation för vad Lunds kommun anger som "den negativa påverkan som sker genom avvattning i närområdet" får Bolaget konstatera att ansvaret för dammarnas status vad gäller fisk och kräftor samt förekomsten av död ved i området vilar på reservatsförvaltningen. Några förutsättningar, eller för den delen behov av, att ålägga Bolaget några åtgärder i detta avseende föreligger inte.

För undvikande av missförstånd får vidare klarläggas att vad miljönämnden angett om att förändringarna i de undersökta våtmarkerna troligen skulle bero på vattenbrist är felaktigt. Förändringen beror tvärtom sannolikt, vilket framgår av utredningen för provotidsredovisningen, på längre perioder med jämn och god tillgång på vatten.

En missuppfattning kan skönjas även i Naturskyddsföreningens yttrande, beträffande att syftet med föreslagna skyddsåtgärder skulle vara att leda bort mer vatten, vilket är felaktigt. Åtgärderna avser att anpassa situationen på sätt som säkerställer en jämn tillgång på vatten till bäckmiljöer och dammar nedströms våtmarkerna samtidigt som våtmarkerna i mindre utsträckning påverkas av det jämna flödet. Syftet med föreslagna skyddsåtgärder är således att höja naturvärdena i de båda rikkärren som berörs av utpumpat vatten.

Avseende injektering noteras vid kontakt med Jan Lindberg (hydrogeolog, Sweco, som har arbetat med två av de större infrastrukturprojekten i Skåne) att det enligt hans erfarenheter inte finns någon metod vare sig med olika typer av "plaster" eller cement som inte påverkar omgivningen när den härdar eller stelnar.

När det gäller Naturskyddsföreningens förslag om kompensationsåtgärder ska vidtas senast när hälften av ett artbestånd är borta får slutligen framhållas att detta är ett orimligt krav av flera skäl. Vissa arter försöks med aktiva åtgärder tryckas tillbaka till mindre populationsstorlekar, Arters populationer varierar vidare naturligt beroende på en mängd olika faktorer såsom betesintensitet, landskapets generella utveckling, nedfall av kväve, årsmån etc. Tröskelvärden av föreslagen art skulle därför enligt Pro Natura inte kunna fungera praktiskt. Endast för ett mycket litet antal arter (om ens några) bedöms finnas möjligheter att ta fram data på vad den "ursprungliga" populationsstorleken skulle vara. Att kunna avgöra när en reduktion på 50 % uppnåtts bedöms enligt Pro Natura därmed inte heller som möjligt.

Avslutande synpunkter

Sammanfattningsvis får beträffande de synpunkter som inkommit konstateras att de inte förändrar det förhållande att prövotiden nu kan avslutas och skyddsåtgärder föreskrivas på sätt Bolaget föreslagit samt vidare åtagit sig i detta yttrande.

Vad gäller frågan om kompletterande tillstånd får för tydlighets skull på nytt klargöras att samtliga skyddsåtgärder som föreslås avser skadeförebyggande åtgärder för Natura 2000-området Måryd-Hällestad och inte avser annat än vad miljödomstolen anvisat i vattendomen av den 12 juni 2003 (jfr. Högsta domstolens dom den 18 juni 2009, mål nr T 3216-06).

Som påtalats i prövotidsredovisningen har Bolaget, om domstolen trots detta anser att särskilt tillstånd krävs såvitt avser rensningsåtgärder enligt reservatföreskrifterna, hemställt om att sådant tillstånd meddelas. Att mark- och miljödomstolen kan föreskriva om sådant tillstånd följer fö av praxis (jfr. Miljööverdomstolens dom den 25 augusti 2009, mål nr M 5256-08). Då Bolaget nu åtagit sig att utföra angivna rensningsarbeten manuellt bedöms något särskilt tillstånd emellertid inte behövas.

DOMSKÄL

Vid huvudförhandling 2013-06-19 höll mark- och miljödomstolen syn på plats.

Prövningens omfattning

Miljödomstolen har i en lagakraftvunnen deldom den 12 juni 2003 dels lagligförklarat befintlig anläggning för bortledning av grundvatten (pumpanläggning m.m.) samt lämnat bolaget tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till bortledning av grundvatten intill en årlig mängd av högst 700 000 m³ på fastigheten Hardeberga 2:32 och 3:3 samt Sandby 1:13 och 19:9 i Lunds kommun. Tillståndet gäller i samband med brytning av berg. I deldomen uppsköts med stöd av 22 kap. 27 § miljöbalken frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla avseende skadeförebyggande åtgärder för Natura 2000-området Måryd-Hällestad.

Som framgår ovan under rubriken BAKGRUND har Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Skåne län den 13 december 2007 lämnat bolaget tillstånd till fortsatt och utvidgad bergtäktverksamhet vid den aktuella täkten på fastigheten Hardeberga 2:32 m.fl. i Lunds kommun. Tillståndet gäller till och med den 31 december 2028. Frågan om själva täktverksamheten ingår därför inte i den nu aktuella prövningen.

Frågan i målet gäller om slutliga villkor avseende skadeförebyggande åtgärder för Natura 2000-området Måryd-Hällestad ska fastställas med ledning av resultatet från de under prövotiden utförda undersökningarna och föreslagna skyddsåtgärderna eller om prövotiden ska förlängas.

Bolaget yrkar att prövotiden nu avslutas och att domstolen som slutligt villkor föreskriver att bolaget ska vidta föreslagna skyddsåtgärder och att uppföljning av vegetationsutvecklingen inom Natura 2000-området Måryd-Hällestad ska ske inom ramen för fortsatt kontrollprogram enligt vad som föreslagits i bolagets prövotidsredovisning.

Lunds Naturskyddsförening yrkar att gällande tillstånd för bortledande av grundvattnen från tälten ska undanröjas eftersom tillstånd endast kan lämnas om verksamheten inte ger upphov till skador på Natura 2000-området, vilket man i det här fallet inte med säkerhet vet.

Kan gällande tillstånd återkallas?

Enligt 24 kap. 1 § miljöbalken gäller en dom som har meddelats i ett ansökningsmål enligt 21 kap. 1 a § miljöbalken eller 7 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet och avser tillstånd till en verksamhet enligt balken och domen har vunnit laga kraft, mot alla, såvitt avser frågor som har prövats i domen eller beslutet.

I 24 kap. 3 § miljöbalken anges under vilka förutsättningar som ett tillstånd helt eller delvis kan återkallas. Ansökan hos mark- och miljödomstolen om återkallelse av ett lagakraftvunnet tillstånd kan enligt 7 § samma kapitel endast göras av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten. Kammarkollegiet och länsstyrelsen. Eftersom Lunds Naturskyddsförening inte är behörig att ansöka om återkallelse av det aktuella tillståndet ska deras yrkande i denna del avvisas.

Ska prövotiden avslutas?

Länsstyrelsen har tillstyrkt att prövotiden avslutas medan Lunds kommun, Miljönämnden i Lunds kommun, Lunds Botaniska förening och Lunds Naturskyddsförening yrkar på fortsatt prövotid. Som grund för att fortsätta prövotiden framhålls att bolaget bör redovisa ytterligare förslag till skadeförebyggande åtgärder.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning

Enligt 22 kap. 27 § tredje stycket miljöbalken ska en uppskjuten fråga avgöras så snart som möjligt. Frågan om vilka slutliga villkor som skall gälla för den tillståndsgivna bortledningen av grundvatten avseende skadeförebyggande åtgärder för Natura 2000-området Måryd-Hällestad har varit uppskjuten i 10 år. Enligt mark- och miljödomstolen har de uppföljningar av vegetationsutvecklingen inom det aktuella området som gjorts under prövotiden och som redovisats i bolagets prövotidsredovisningar 2009 och 2012 gett tillräcklig kunskap så att prövotiden nu kan avslutas och slutliga villkor föreskrivas. Vad Lunds kommun m.fl. anfört föranleder inte domstolen att göra någon annan bedömning.

Slutliga villkor om skadeförebyggande åtgärder

Under den tid som prövotiden löpt och uppföljning av de olika vegetationssamhällena gjorts, är det endast två mindre delområden som haft en noterbar negativ vegetationsförändring. Delområdena 3 och 5 som betecknas som rikkärrsområden har enligt bolaget tillförts för mycket vatten, vilket lett till att Bredkaveldun och Igelknopp brett ut sig på bekostnad av rikkärrarterna. Lunds botaniska förening och Lunds Naturskyddsförening menar att områdena tillförts för lite vatten. Mark- och miljödomstolen gör i denna fråga samma bedömning som Bolaget att utbredningen av de oönskade arterna kunnat ske är till följd av stillastående vatten. De skyddsåtgärder som bolaget föreslår för att missgynna Bredkaveldun och Igelknopp är i form av manuell slåtter av de oönskade arterna, rensning av diken för att tillse att översvämning endast sker under kortare perioder och undvikande av stillastående vatten samt genom att finjustera vattentillförseln. Dessa åtgärder bör därför föreskrivas som villkor enligt vad som framgår av domslutet.

Mark- och miljödomstolen delar bolagets och länsstyrelsens uppfattning att skapandet av nytt källkärr är ett mycket stort ingrepp i Natura 2000-området samt att nyttan av en sådan åtgärd är mycket osäkert. Med den uppföljning som bolaget själva föreslagit i sitt fortsatta kontrollprogram kan bolaget i samråd med länsstyrelsen göra de modifieringar som kan behövas för att säkerställa vegetationssamhällena.

Länsstyrelsens förslag om minimiflöde till områdena 5, 6 och 7 samt förbiledning av vatten, lämnas utan åtgärd då nyttan av åtgärderna i dagsläget inte synes uppenbara.

Kommunstyrelsens och Tekniska nämndens i Lunds kommun yrkande om åtgärder för att säkerställa att det finns ett antal småvatten som hålls fria från kräftor och fisk och att det ska säkerställas att det finns rik tillgång på död ved för att säkra större vattensalamanders övervintringsmöjlighet, är enligt mark- och miljödomstolen sådant som i första hand åvilar reservatsförvaltningen. Krav på sådana åtgärder bör därför inte föreskrivas i detta mål.

Lunds Naturskyddsförening har även yrkat på att kompensationsåtgärder ska vidtas om en art minskar med mer än 50 %. Mark- och miljödomstolen delar bolagets uppfattning att en sådan uppföljning både är svår och i många fall irrelevant. Att skriva in ett villkor som inte omfattar en helhet av alla de faktorer som kan påverka förändringar kan få oanade konsekvenser. Domstolens bedömning är därmed att det är både bättre och säkrare att kontrollprogrammet utformas så att viktiga åtgärder vidtas när bolagets verksamhet kan härledas till förändringar.

Kontrollprogram

Enligt villkor 6 i deldomen 2003-06-12 ska ett kontrollprogram med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod för verksamheten upprättas i samråd med länsstyrelsen. Miljödomstolen har därefter i deldom 2010-09-22, där prövotiden förlängdes, föreskrivit att kontrollprogram för den fortsatta prövotiden ska upprättas av sökanden och godkännas av länsstyrelsen. Bolaget har tillsammans med prövotidsredovisningen ingivit förslag till reviderat kontrollprogram.

Remissinstanserna har framfört önskemål på innehållet i kontrollprogrammet, såsom kontroll av lägsta vattennivå i damm, kontroll av utgående vattenkvalitet och vattennivåer i växtsamhällena. Dessa önskemål gäller sådant som redan finns med i kontrollprogrammet där vattennivå i damm avläses, utgående vattenkvalitet kontrolleras och vattennivån i växtsamhällena mäts genom fuktighetsindex.

När det gäller uppföljning av större vattensalamander och *Gentiana* har Bolaget åtagit sig att inom ramen för kontrollprogrammet utföra inventering av båda dessa arter. Utförandeintervall och utformning av inventeringarna bör fastställas i kontrollprogrammet.

Frågan om delområdesindelning av växtsamhällena, åtgärder vid larmöverskridande samt rapportsinlämningar är också frågor som lämpligen bör regleras i kontrollprogrammet.

Tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken

Frågan har uppkommit om det krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för att utföra de skadeförebyggande åtgärder som bolaget ska utföra i Natura 2000-området Måryd-Hällestad.

Det är de hydrologiska förhållandena i området som är av särskilt intresse för prövningen i detta fall. Dessa får inte förändras på ett sådant sätt att livsmiljöerna och de skyddade arterna skadas. Mark- och miljödomstolen kan konstatera att med de försiktiga skyddsåtgärder som föreslagits för vegetationsutvecklingens bevarande torde i princip ett tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken inte behövas, då åtgärderna direkt hänger samman med skötseln och förvaltning av det berörda området. Förvaltningen ligger dock inte direkt under bolaget, varför domstolen bedömer att ett tillstånd för åtgärderna ändå behövs. Mark- och miljödomstolen lämnar därför bolaget tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för utförande av de skadeförebyggande åtgärder som föreskrivs under domslutet i denna dom.

Övrigt

Lunds Naturskyddsförening har yrkat att mark- och miljödomstolen ska inhämta ett förhandsbesked från EU-domstolen om tolkningen av kravet på bästa möjliga naturvetenskapliga information. Mark- och miljödomstolen anser inte att det i målet föreligger några sådana tolkningsfrågor som domstolen är skyldig att inhämta förhandsavgörande om, varför Naturskyddsföreningens begäran om inhämtande av sådant förhandsavgörande avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV425)

Överklagande senast den 5 september 2013.

Bengt Johansson

Catharina Hederström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Bengt Johansson, ordförande, och tekniska rådet Catharina Hederström.

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

